

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ ÜYELİĞİ VE BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK İLE İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Seyfettin ÜNAL Dr. Dursun BOZ¹ Bilim Uzmanı Aykut ATAŞER

Dumlupınar Üniversitesi
İİBF. İşletme
seyfettin.unal@dpu.edu.tr

Dumlupınar Üniversitesi
İİBF. İşletme
dursunboz@hotmail.com

Dumlupınar Üniversitesi
İİBF. İşletme
ayktatsr@gmail.com

ÖZET

Günümüz dünyasının temel problemlerinden birisi de yaşlanan nüfus ve bakıma muhtaç nüfusun artışıdır. Bu nüfusun sosyal güvenlik kurumlarınca fonlanacağı varsayıldığında büyük bir kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin yapısının açıklamak, son mevzuat düzenlemelerinin etkilerinin incelemek ve finansal okuryazarlık ile bireysel emeklilik sistemi üyeliğinin banka çalışanları temelinde araştırmaktır. Bu amaçla Kütahya il merkezinde bulunan 17 farklı bankanın 24 şubesinde çalışmakta olan 200 çalışanından 120’sine gönüllülük esasına göre ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerinin ($\bar{x}=4,05$) ile yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlığın yaşa, eğitime, çalışma hayatındaki süre ve Bireysel Emeklilik Sistemi üyeliğine göre anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmişken cinsiyet, medeni durum, aylık gelir ve kurumda çalışma süresine göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik Sistemi, Demografik Değişkenler, Finansal Okuryazarlık, Finansal Kararlar.

RELATIONSHIP OF INDIVIDUAL PENSION SYSTEM MEMBERSHIP AND SOME DEMOGRAPHIC VARIABLES TO FINANCIAL LITERACY

ABSTRACT

The main problems of today's world is the aging population and increase of population in need of care. Assuming this population will be funded by social security institutions, large resource is needed. The aim of study was to describe structure of the private pension system Turkey is to examine effects of recent legislation and to investigate on the basis of financial literacy with bank employees of private pension system membership. This purpose, 120 out of 200 employees working 24 branches of 17 different banks in Kütahya city center were reached on voluntary basis. According to the findings, financial literacy levels of bank employees were found to be high ($\bar{x}=4.05$). In addition, there were significant differences in financial literacy according to age, education, working life and membership of Private Pension System, but no significant differences were found according to gender, marital status, monthly income and working time in the institution.

Keywords: Individual Retirement System, Demographic Variables, Financial Literacy, Financial Decisions.

¹ Sorumlu Yazar.

1.GİRİŞ

Sosyal güvenlik sisteminde görülen sorunlar, birçok ülkenin reformlar yaparak sosyal güvenliğin yeniden yapılandırılması yönünde çalışmalarını başlatmıştır. Sosyal güvenlik sisteminde dengelerin bozulmasına sebep olan nedenler ekonomik krizler, enflasyon, nüfusun yaşlanması, işsizlik, demografik değişimler ve fon yetersizliğidir. . Ülkemizde de yaşanan bu sorunlar, sosyal güvenlik alanında kapsamlı reformlar yapılmasını gerekli kılmıştır. Ayrıca bireyler ve kurumlar, kamusal sosyal güvenlik sisteminin yanı sıra ek bir finansal destek sistemine ihtiyaç duymuştur. Tüm bu sorunlara çözüm bulmak için gelinen nokta Bireysel Emeklilik Sisteminin (BES) doğmasına neden olmuştur.

BES, sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı destek sistem olarak düzenlenmiştir. Gönüllülük esasına dayanan bu sistem, bireylerin kazanç sağladıkları dönemlerde düzenli tasarruf yapmalarına yönlendirerek sahip oldukları refah düzeyinin emeklilik yaşamında da sürdürülmesi için kurulmuş bir sistemdir. Bireylerin aktif çalışma hayatında tasarruf yapmasını sağlayarak emeklilik zamanında ihtiyaç duyulduğunda ek gelir sağlanması bu sistemin mikro amacını oluşturmaktadır. Ekonomiye uzun dönemli kaynak ve fon sağlamak ise bu sistemin makro amacıdır. Bireysel emeklilik şirketlerince, tasarruflar toplanmakta birikimler ile emeklilik fon çeşitleri oluşturulup bu fonlar finansal kaynak yaratmaktadır. Ekonomik büyümeye katkı sağlaması beklenen bu fon, büyük olmaları sebebiyle kurumsal yatırımcı olarak nitelendirilmektedir. Finansal piyasalar içinde kabul gören bu fonlar sermaye piyasalarına da destek sağlayıp piyasanın ilerlemesi ve de derinleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle BES finansal piyasalar ve ekonomik sistemde elzem bir görev üstlenir. Bu görev ile gelecekte yaşanabilecek ekonomik krizlerin önlenmesi, istihdam sağlanması ve refah seviyesinin daha artması için BES'e gereken önem verilmelidir.

2.BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ (BES)

BES kişilerin emeklilik amacıyla tasarruflarını yatırım için yönlendirerek emekliliklerinde ek gelir desteği sağlayarak refah düzeyinin yükselmesi, ekonomi içinse uzun dönemli kaynak sağlamaktadır. Bu kaynaklarla istihdam artışı ve ekonomik büyümeye katkı sunulmasını desteklemek amacıyla kamunun sosyal güvenlik sistemine ek olarak sunulan sisteme Bireysel Emeklilik Sistemi denilmektedir (Şener ve Akın, 2010, s. 293). BES sosyal güvenlik sistemlerine ilave olarak getirilen özel sigortacılık tekniklerinin eklenmesidir.

BES kişilerin emeklilik zamanlarında, daha rahat yaşamaları ve gereksinim duyacakları giderleri karşılamaları amacıyla ek geliri sağlamak, yapılan katkının katılımcılar adına ayrı ayrı hesapta takibinin yapıldığı ve birikim oranınca gelir alabildiği bir sistemdir. Bu sistem kamu tarafından gözetlenen ve denetlenen özel emeklilik şirketlerince uygulanan, gönüllülük esasına göre katılımın olduğu, kamunun emeklilik sistemlerinin tamamlayıcısı bir özel emeklilik sistemidir. Gönüllülük esasına göre girilen ve belirli katkı payı esaslı oluşturulan 4632 sayılı Kanuna göre; kamunun sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı olarak, kişilerin emeklilik için tasarrufların biriktirilmesi ile emeklilik zamanında ilave gelir sağlayan, refah düzeylerini yükselmektir. Bunun sağlanmasıyla ekonomik piyasalara uzun dönemli kaynak aktararak istihdam artışı ve ekonomik büyüklüğe katkı sağlamaktır. Gelişmiş ülkelerde hali hazırda uygulanan BES'in amaçları kısaca şu şekilde özetlenebilir (Egemen, 2003, s. 42):

- *Kişilerin yaşlılığında faydası için, güvenli biçimde tasarruf yapmalarının sağlanması,
- *Tasarrufların teşvik edilerek, yatırıma yönlendirilmesi ve düzenlenmesi,
- *Ekonomiye kaynak aktarımı yapılması,
- *İstihdam artışı sağlanması,

*Emeklilik aylığı ya da toplu geri ödeme vasıtasıyla katılımcıların emekliliklerine ilave gelir sağlanması, refah seviyelerinin artırılmasıdır.

18 yaşını doldurmuş herkes cinsiyet, yaş, statü, sosyal güvencesi, çalışma durumu gözetmeksizin BES üyesi olabilmektedir. Kişiler sosyal güvenlik sisteminin teklik ilkesinin aksine isterlerse daha çok BES üyeliğine sahip olabilirler. Katılım için Hazine Müsteşarlığı'ndan ruhsat almış emeklilik şirketiyle sözleşmenin imzalanması yeterlidir (www.emekli.gov.tr). BES uygulamaları Türkiye için sosyal güvenliğin zorunlu sigortalar ile alakalı programı dışında sisteme destek sağlayan ikinci program olup, sosyal güvenlik sistemlerinde üçüncü bir ayak şeklinde kabul görmektedir. BES bu yönüyle bireylerin çalışma yaşamı içerisinde birikimlerinin uzun dönemli yatırıma yönlendirilmesi sonucunda emeklilik için ek geliri ifade etmektedir. Bu açıdan BES temelde iki amaç için vardır. İlki, kişilerin yaşlandıkları zaman kullanabilmeleri için güvenli tasarruf yapılmasına imkân vermek, bu tasarrufların yönlendirilmesi, düzenlenmesi ve teşvik edilmesidir. Diğeriyse tasarrufların güvenli biçimde değerlendirilmesi sonucu defaten ödeme veya emekli maaşı ödenmesinin sağlanmasıdır (Korkmaz, 2007, s. 225).

3.FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal sözcüğü Türkçe'de "mali" ve okuryazarlık ise "Okuryazar olma durumu" anlamında kullanılmaktadır (TDK Sözlük). OECD ise finansal okuryazarlığı; "paraya ilişkin terimlerin farkında ve bilgili olma, kapsamlı finansal bakışla etkin kararlar verme, bireylerin ve toplumun parasal sağlığını iyileştirme ve ekonomik hayata iştirak ederek söz konusu kavramın uygulamasına yönelik beceri, motivasyon ve güvene sahip olma" olarak tanımlamaktadır.

Başka bir tanımda ise, kişisel finansal refahın sağlanması ve devam ettirebilmesi için gerekli finansal bilgi, yetenek, tutum ve davranışlardan meydana gelen bileşenlerdir (Gökmen, 2012:20; Sarıgül, 2015, s. 201). Bu bileşenler, kişinin para kullanımında ve paranın yönetiminde bilgi temelli değerlendirme yaparak etkili kararlar verme yetisidir (Ergün vd., 2014, s. 849). Bu yeti, para ile ilgili konularda şuurlu karar vererek paranın etkin bir biçimde değerlendirilmesidir (Lusardi ve Tufano, 2008, s. 4; Er vd., 2014, s. 114). Finansal okuryazarlık, araştırma ve gözleme dayalı elde edilen bilgiden beceriye, beceriden tavra ve tavırdan davranışlara doğru bir irtibat sağlayabilmektir (Holzmann, 2010, s. 2).

Finansal okuryazarlık yaşamakta olduğumuz dünyayı daha kolay anlayıp, daha bilinçli ve katılımcılığın sağlandığı finansal politikaları, kısıtları ve potansiyeli anlamayı kolaylaştırmaktadır (Taft vd.,2013, s. 65; Gerek ve Kurt, 2011, s. 61). Günümüzde giderek önemi artmaya başlayan finansal okuryazarlık, içinde finansal kavramları, finansal bilgilerin uygulamalarını kapsayan temel düzeyde finansal kararlar içeren, ekonomik ve finansal piyasaların anlaşılmasını kolaylaştıran bir kavramdır (Huston, 2010, s. 305). Modern toplumlarda kişiler için bir yaşam becerisi olan finansal okuryazarlık oranı artan kişiler, finansal ürünlerin daha bilinçli kullanımı, tasarruflarını doğru biçimde değerlendirme, en doğru biçimde borçlanma ve geleceği daha iyi planlama imkanı vermektedir (Bayram, 2015, s. 107). Finansal okuryazarlığı yüksek olanlar; devlet/ özel sektördeki yüksek getirili yatırımları, yatırım fonları, hisse senetleri, alternatif emeklilik fonları gibi seçeneklerin arasında portföy oluşturmak suretiyle birikimlerinin eşit bölünmesi gibi basit stratejileri uygulayabilirler (Lu ve Tang, 2015, s. 25). Bu uygulamalar sonucu oluşan birikim, kişinin elde ettiği gelir ile yaptığı harcamalar arasındaki gelirden kalan pozitif farklılıktır. Gelirlerin hepsini harcamayan kişinin bir müddet sonra yaşam standardını iyileştirebileceği bilinen bir gerçekliktir. Finansal yönetimin süreci kısa, orta ve uzun dönemli finansal hedefler temelinde birikim yapılmasıyla elde edilen tasarruf, mevcut ekonomik kaynaklarla birleştiğinde önemli tasarrufları oluşturmaktadır (Onur ve Nazik, 2014, s. 91).

Bernheim ve Garrett (2003) yaptıkları çalışmada finansal bilgi ve tasarruf davranışı arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu, bir yatırım bankası olan Merrill- Lynch'in orta yaş grubu yatırımcılarının hesap hareketlerinin incelendiği çalışmada finansal okuryazarlık oranı arttıkça tasarruf eğiliminin de arttığı iddia etmişlerdir. Lusardi (2008) yaptığı çalışmada düşük finansal okuryazarlığın ve yetersiz bilginin bireylerin tasarruf davranışını etkilediği ileri sürmüştür. Sabri ve Macdonald'ın (2010) Malezya'da üniversite öğrencilerinin tasarruf tutumları çalışmasında finansal bilgisi fazla olan öğrencilerin daha fazla tasarruf ettiği ve daha az finansal sorunu olduğu ileri sürmüştür. Ünal vd. (2015) çalışmasında katılımcı öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin nispi olarak yüksek olduğunu ileri sürmüştür. Er ve Çetinbaş (2018) araştırmasında katılımcı işçilerin finansal okuryazarlık oranlarının nispeten yüksek olduğunu ancak tasarruf eğilimlerinin planlanmasında yetersiz bilgiye sahip olduklarını ileri sürmüştür. Boz (2019) çalışmasında özel okul öğrenci velilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Sekita'nın (2011) Japonya'da yaptığı çalışmada gençler, düşük gelirliler, düşük eğitimliler ile kadınların finansal okuryazarlıklarının düşük olduğunu ileri sürmüştür. Sevim vd. (2012) çalışmalarında katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet, yaş ve medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu iddia etmişlerdir. Klapper vd. (2013) çalışmalarında finansal okuryazarlık düzeyinin yaşlılarda arasında düşük olduğu bildirmiştir. Shaari vd. (2013) Malezya üniversitesinde 384 öğrencinin katılımıyla yaptıkları çalışmada harcama alışkanlığı ve öğrencinin sınıfının finansal okuryazarlıkta pozitif yönlü etkisinin olduğunu, ayrıca yaş ve cinsiyetin finansal okuryazarlık üzerinde negatif etkisi olduğunu ileri sürmüştür. Güler ve Tunahan (2017) çalışmalarında finansal okuryazarlık ile demografik özellikler (gelir dışında) arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu, yüksek düzeyde okuyazar grubunda yer alan kişilerin ağırlıklı olarak evlilerden, lise ve üniversite mezunlarından, özel sektör çalışanlarından, 28-37 yaşları arasında olan kişilerden ve kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Yıldız Contuk (2018) çalışmasında yaş ve cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri ile ilgili istatistiksel manada anlamlı bir bağıntı olduğunu ve erkek katılımcıların finansal konularda kızlardan daha başarılı olduğunu ileri sürmüştür.

Worthington (2006) Avusturalya'da bulunan yetişkinlerin finansal okuryazarlık çalışmasında işsizler, kadınlar, eğitim seviyesi düşük olanlar ile İngilizce bilmeyenlerin finansal okuryazarlık oranının düşük olduğunu tespit etmiştir. Almenbergh ve Söderbergh'in (2011) İsveçli yetişkinler ile yaptıkları çalışmada, yaşlıların, kadınların düşük eğitimlilerin ve düşük kazançlıların daha düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Sekita'nın (2011) Japonya'da yaptığı çalışmada gençler, düşük gelirliler, düşük eğitimliler ile kadınların finansal okuryazarlıklarının düşük olduğunu ileri sürmüştür. Aggarwal ve Gupta (2014) yaptıkları eğitim, cinsiyet ve nitelik gibi demografik faktörlerin 148 kişiyle inceledikleri çalışmalarında erkeklerin katılımcıların kadın katılımcılara göre daha çok finansal bilgiye sahip olduklarını ve eğitim seviyesinin genel finansal bilinç üzerinde etkisinin pozitif olduğunu ileri sürmüşlerdir. Albeedy ve Gharlegghi (2015), Malezya'da üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığa etki eden unsurları araştırdığı çalışmalarında eğitim durumu ve finansal okuryazarlık ile ilgili anlamlı bir bağıntı olduğunu bildirmişlerdir. Güler ve Tunahan (2017) çalışmalarında finansal okuryazarlık ile demografik özellikler (gelir dışında) arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu, yüksek düzeyde okuyazar grubunda yer alan kişilerin ağırlıklı olarak evlilerden, lise ve üniversite mezunlarından, özel sektör çalışanlarından, 28-37 yaşları arasında olan kişilerden ve kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Bannier ve Schwarz (2018) çalışmasında cinsiyet ve eğitimin finansal okuryazarlığın karmaşıklığını anlamada aracılık etkisinin olduğunu iddia etmiştir.

4.VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın gayesi banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile Bireysel Emeklilik Sistemine üyelik arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu amaçla Kütahya ilinde merkez ilçesindeki 120 banka çalışanına gönüllülük esasına göre ulaşılmıştır. Kütahya il merkezinde 17 bankanın 24 şubesi bulunmakta ve bu şubelerde 200 civarında çalışan olduğu tahmin edilmektedir. Araştırmada kullanılan Finansal Okuryazarlık ölçeği 16 ifadeden teşkil olup Likert tipinde (*1.Hiç Katılmıyorum, 5.Tamamen Katılıyorum*) ve 8 adet demografik bilgileri içeren ifadelerden oluşturulan anket 120 banka çalışanına uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan Finansal Okuryazarlık ölçeği; Thung vd., (2012); Sarıgül, (2015); Barış, (2016); Şahin ve Barış (2017)'nin çalışmalarında kullanılan ve geçerlilik-güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçektir.

5.BULGULAR

Araştırma katılımcılarına ait demografik bilgiler tabloda verilmiştir.

Tablo 1.Demografik Özellikler

Cinsiyet	Frekans	%	Medeni Durum	Frekans	%
Kadın	56	46,7	Evli	75	62,5
Erkek	64	53,3	Bekâr	45	37,5
Toplam	120	100,0	Toplam	120	100,0
Yaş	Frekans	%	Gelir	Frekans	%
18-28	23	19,2	0-2020	10	8,3
29-38	81	67,5	2021-4000	52	43,3
39-46	16	13,3	4001-6000	44	36,7
Toplam	205	100,0	6001-8000	14	11,7
			Toplam	120	100,0
Eğitim	Frekans	%	Çalışma süresi	Frekans	%
Lise	23	19,2	1 yıldan az	4	3,3
Ön Lisans	49	40,8	1-5 yıl	48	40,0
Lisans	42	35,0	6-10 yıl	46	38,3
Lisansüstü	6	5,0	11-20 yıl	22	18,3
Toplam	120	100,0	Toplam	120	100,0
BES Türü	Frekans	%	BES Üye	Frekans	%
Zorunlu	16	13,3	Evet	79	65,8
Gönüllü	27	22,5	Hayır	41	34,2
Her ikisi de	36	30,0	Toplam	120	100,0
Üye değil	41	34,2			
Toplam	120	100,0			

Tabloya göre araştırmaya katılanların (%46,7'si kadın, %53,3'ünün erkek olduğu), (%62,5'i evli, %37,5'inin bekâr olduğu), (%19,2'si 18-28 yaş aralığında, %67,5'i 29-38 yaş aralığında, %12,5'i 39-46 yaş aralığında ve %0,8'i 47-53 yaş aralığında olduğu), (%8,3'ü 0-1700 TL. arasında, %43,3'ü 1701-3400 TL. arasında, %36,7'si 3401-5000 TL. arasında, %11,7'sinin 5001-7000 TL. arasında aylık geliri olduğu), (%19,2'si lise, %40,8'i ön lisans, %35,0'ı lisans, %5,0'ının lisansüstü mezunu olduğu), (%3,3'ü 1 yıldan az, %40,0'ı 1-5 yıl arası, %38,3'ü 6-10 yıl arası, %18,3'ünün 11-20 yıl arası çalıştığı), (%65,8'inin BES Üyesi

oldukları, %34,2'sinin ise BES üyesi olmadıkları), (%13,3'ü zorunlu BES, %22,5'i gönüllü BES, %30,0'ı her ikisi de, %34,2'si ise BES üyesi olmadıkları) belirlenmiştir.

Tablo 2. Örneklem Yeterliliği Testi

KMO. Barlett test	,759
Ki Kare	497,085
Df	120
p	,000

KMO örneklem yeterliliği testinde uygun olan alt sınır değeri 0,50'dir. Bu değer 0,80 - 0,90 arasında olması çok iyi olarak değerlendirilmektedir (Kalaycı, 2010, s. 322). Tabloya göre ölçeğin örneklem yeterliliği KMO değeri ,759 ile yeterli seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Cronbach'sAlpha	İfade sayısı
,801	16

Güvenilirlik için Cronbach's Alpha katsayısının 0,80'den yüksek olması iyi olarak değerlendirilebilir (Büyüköztürk, 2007). Tabloya göre Güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha Değeri ,801 sonucu ile oldukça güvenilirdir.

Tablo 4. BES Üyeliği T-Testi

	BES Üye	N	Ort.	S.H.	f	P
FİNANSAL	Evet	79	4,1274	,40485	1,117	,014
OKURYAZARLIK	Hayır	41	3,9268	,43636		,017

İki örneklem arasındaki ortalamaların önemli seviyede farklı olup/olmadığının ayırımında kullanılmasında T-Testi yapılmaktadır (Kalaycı, 2010, s. 74). Tabloya göre $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde Finansal Okuryazarlık konusunda BES üyesi olanların BES üyesi olmayanlara göre anlamlı farklılık vardır. Bu durum BES üyelerinin Finansal Okuryazarlık konusunda daha duyarlı olduklarını göstermektedir.

Tablo 5. Yaş ile Finansal Okuryazarlık arasında ANOVA

		Kare Top.	Ser.Der.	Kare.Ort.	F	P
FİNANSAL	Gruplar arası	1,443	3	,481	2,784	,044
OKURYAZAR	Grup içi	20,044	116	,173		
	Toplam	21,487	119			

Tek yönlü varyans (ANOVA) yapılmasının amacı ise ikiden fazla örneklem grubu arasındaki ortalamalar arasında farklılık olup/olmadığının ayırımının belirlenmesidir (Kalaycı, 2010, s. 131). Tabloya göre yaş bilgisinin Finansal Okuryazarlık üzerinde anlamlılık değeri ($p < 0,05$) sonucu ile anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farkın hangi yaş aralığı çalışanlarında olduğunu bulmakta Post Hoc. Tukey testi yapılmıştır.

Tablo 6. Yaş ile Finansal Okuryazarlık arasında Post Hoc. Tukey Testi

(I)	(J)yasımız	Ort.Fark (I-J)	S.H.	p	95% Güven	
					AltSınır	ÜstSınır
18-28	29-38	-,28150*	,09780	,013	-,5137	-,0493

	39-46	-,25951	,13475	,136	-,5794	,0604
29-38	18-28	,28150*	,09780	,013	,0493	,5137
	39-46	,02199	,11324	,979	-,2468	,2908
39-46	18-28	,25951	,13475	,136	-,0604	,5794
	29-38	-,02199	,11324	,979	-,2908	,2468

Tabloya göre $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde BES Türü ile katılımcıların yaş bilgisi arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 18-28 yaş aralığı çalışanların 29-38 yaş aralığı çalışanlara göre negatif yönlü anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu anlamlı farklılık genç çalışanların tasarruf bilinçlerinin yeterince gelişmediği ile açıklanabilir.

Tablo 7. Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Post Hoc Tukey Testi

(I) Eğitim	(J) Eğitim	Ort.Farkı(I-J)	S.H.	P	%95 Güven	
					Alt sınır	Üst sınır
Ön lisans	Lise	,02534	,10359	,995	-,2447	,2954
	Lisans	-,22491*	,08618	,050	-,4496	-,0003
	Lisansüstü/Doktor	-,38861	,17727	,131	-,8507	,0735
Lisans	Lise	,25026	,10632	,092	-,0269	,5274
	Ön lisans	,22491*	,08618	,050	,0003	,4496
	Lisansüstü/Doktor	-,16369	,17887	,797	-,6300	,3026

Tabloya göre Finansal Okuryazarlık konusunda ön lisans mezunu çalışanların lisans mezunu çalışanlara göre $p < 0,05$ anlamlılık seviyesinde negatif yönde anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu farklılığın eğitimin önemini göstermesi açısından anlamlı olması ile açıklanabilir.

Tablo 8. BES Üyelik türü ile Finansal Okuryazarlık Post Hoc Tukey Testi

(I) BESTUR	(J) BESTUR	Ort.Fark(I-J)	S.H.	P	95% Güven	
					Altsınır	Üstsınır
Her ikisi de	Zorunlu	,27778	,12333	,116	-,0437	,5993
	Gonullu	,09259	,10450	,812	-,1798	,3650
	Üye Değil	,28845*	,09376	,014	,0441	,5328
Üye Değil	Zorunlu	-,01067	,12100	1,000	-,3261	,3047
	Gonullu	-,19586	,10174	,223	-,4610	,0693
	Her ikisi de	-,28845*	,09376	,014	-,5328	-,0441

Tabloya göre Finansal Okuryazarlık konusunda BES Üyesi olanların (Zorunlu veya Gönüllü) BES üyesi olmayan çalışanlara göre $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde pozitif yönde anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu farklılığın BES üyesi (Zorunlu veya Gönüllü) olanların Finansal okuryazarlık algılamalarının yüksek olması ile açıklanabilir.

Tablo 9. Finansal Okuryazarlık İfadeleri Ortalaması

İfadeler	Ort.	S.H.	Sonuç
1.Tasarruf yaparım çünkü tasarruf yapmanın gerekli olduğunu düşünürüm.	4,4167	,72857	Çok yüksek
2.Parayı uzun bir dönem için saklamaktansa harcamayı tercih ederim.	3,3917	,94643	Orta
3.Ürün ya da hizmet satın alırken gerçekten gerekli olup olmadığını düşünürüm.	4,0583	,72525	Yüksek
4.Ürün ya da hizmet satın alırken fiyat karşılaştırması yaparım.	4,1750	,75217	Yüksek
5.Tasarruf yapabilmek için harcamalarımı azaltmayı hedeflerim.	3,9833	,88861	Yüksek
6.Enflasyon ve faiz oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini düşünürüm.	4,1833	,88861	Yüksek
7.Finansal ürünler konusunda bilgi sahibiyim.	4,1667	,70214	Yüksek
8.Finansal hedeflerim (eğitim, tatil, araç-gayrimenkul alımı vb.) veya harcamalarım için haftalık/aylık bütçe yaparım.	3,7833	,93650	Yüksek
9.Genellikle bütçemin veya harcama planımın sınırları içinde kalırım.	3,9500	,88735	Yüksek
10.Harcama yaparken gelirimi ve bütçemi göz önünde bulundururum.	4,1167	,80108	Yüksek
11.Harcamalarım ile ilgili olan finansal kayıtları (fiş, fatura vb.) saklarım.	3,2083	1,26289	Orta
12.Tüm ödemelerimi zamanında yaparım.	4,4250	,64381	Çok yüksek
13.Kredi kartı kullanırken gelirime göre harcama yaparım.	4,2000	,79494	Yüksek
14.Her ay kredi kartı bakiyemin (borcumun) tamamını öderim.	4,0250	,99124	Yüksek
15.Borç ve/veya fatura ödemelerimi zamanında yaparım.	4,4917	,69809	Çok yüksek
16.Borçlanmanın mali etkileri hakkında bilgi sahibiyim.	4,3667	,70928	Çok yüksek
FİNANSAL OKURYAZARLIK ORTALAMASI	4,0589	,42492	Yüksek

(\bar{x}) (1,00-1,99 çok düşük) (2,00-2,86 düşük) (2,87-3,66 orta) (3,67-4,20 yüksek) (4,21-5,00 çok yüksek)

Tabloya göre banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyleri; 2 ve 11. ifadeler için orta düzeyde 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13 ve 14. ifadeler için ise yüksek düzeyde 1, 12, 15 ve 16. ifadeler için çok yüksek düzeyde oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 10.Hipotez Sonuçları

Hipotez	Test	P	Sonuç
H1: Finansal Okuryazarlık düzeyi BES üyeliğine göre anlamlı farklılık göstermektedir.	T-testi	,014	Kabul
H2: Finansal Okuryazarlık düzeyi yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.	ANOVA	,044	Kabul

H3: Finansal Okuryazarlık düzeyi eğitime göre anlamlı farklılık göstermektedir.	ANOVA	,010	Kabul
H4: Finansal Okuryazarlık düzeyi çalışma hayatındaki süreye göre anlamlı farklılık göstermektedir.	ANOVA	,019	Kabul
H5: Finansal Okuryazarlık düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.	T-testi	,561	Red
H6: Finansal Okuryazarlık düzeyi medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.	T-testi	,217	Red
H7: Finansal Okuryazarlık düzeyi aylık gelire göre anlamlı farklılık göstermektedir.	ANOVA	,165	Red
H8: Finansal Okuryazarlık düzeyi kurumda çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir.	ANOVA	,058	Red

Finansal okuryazarlığın yaşa, eğitime, çalışma hayatındaki süre ve Bireysel Emeklilik Sistemi üyeliğine göre anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmişken cinsiyet, medeni durum, aylık gelir ve kurumda çalışma süresine göre anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Finansal okuryazarlık ile ilgili elde ettiğimiz bulgular bazı araştırmacılar tarafından da yapılmıştır. Bernheim ve Garrett (2003), Worthington (2006), Lusardi (2008), Sabri ve Macdonald'ın (2010), Almenbergh ve Söderbergh (2011), Sekita'nın (2011), Sevim vd. (2012), Klapper vd. (2013), Shaari vd. (2013), Aggarwal ve Gupta (2014), Albeedy ve Gharleghi (2015), Ünal vd. (2015), Güler ve Tunahan (2017), Yıldız Contuk (2018), Er ve Çetinbaş (2018), Bannier ve Schwarz (2018), Boz (2019) çalışmalarında benzer bazı sonuçlar elde etmişlerdir.

6.SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanın finansal bilgi ve beceriyi kazanımları ailede başlayıp eğitim-öğretim yaşamında geliştirdiği hayat boyu devam eden bir süreçten oluşmaktadır. Alınan her finansal karar insanın hayat standardında köklü değişikliklere sebep olmaktadır. Bundan dolayı yaşamın çoğu safhasında finansal eğitim önemli bir unsur olmaya devam etmektedir. Kişiler finansal eğitimle, finans ile ilgili gerekli bilgi ve becerilerin kazanımıyla gelecekte finansal kararlarla ilgili daha uygun tercihlerde bulunabilir ve kendisini finansal açıdan karşılaştacağı olası risklere karşı koruyabilirler. Herkesin finansal durumlarını iyi yönetebilmesiyle ülke ekonomilerinin de güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Finansal okuryazarlık harcama ve tasarruf olmak üzere kişinin finansal tutum ve davranışlarının belirleyici olmasında etkin olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde finansal krizlerle ortaya çıktığında, toplumsal etkilerinin azaltılması için finansal okuryazarlık öne çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesiyle bireylerin daha rasyonel karar verdikleri, kıt kaynakları daha iyi kullanabildikleri ve finansal konularla ilgili risk yönetimi uyguladıkları bilinmektedir. Kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması sayesinde alternatif enstürmanlarına yatırım yaparak etkin piyasanın oluşmasına da katkı sağlayacaktır.

Elde ettiğimiz bulgulara göre banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. BES üyeliği olan banka çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeyleri BES üyesi olmayan çalışanlara göre pozitif yönlü anlamlı farklılık göstermektedir.

Ayrıca çalışanların yaş, eğitim ve çalışma hayatındaki süre ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Elde ettiğimiz bulgularla aritmetik ortalaması en düşük ifadeler baz alınarak şu önerilerde bulunabilir;

- Harcamalara ait finansal kayıtların saklanması,
- Yetinen toplumdaki tüketim toplumuna giden yolculukta tasarruf eğilimlerinin artırılmasına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi,
- Harcamalara yönelik günlük, haftalık, aylık ve yıllık finansal planlamalar yapılması sayesinde planlı davranışlar geliştirilmesi,
- Planlı harcama yapılırken plana sadık kalınması,
- Tasarrufların artırılması için harcamaların kontrollü yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Agarwal, M. & Gupta, M. (2014). Awareness of Financial Literacy Among College Students, *Apeejay-Journal of Management Sciences and Technology*, 2 (1), pp:1-13.

Alberdy, M.I. & Gharleggi, B. (2015). Determinants of the Financial Literacy among College Students in Malaysia, *International Journal of Business Administration*, Vol 6, No 3, pp.15-24.

Almenbergh, J. & Söderbergh, J. S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Sweden, *Journal of Pension Economics & Finance*, 10(4), 585-598.

Bannier, C.E. & Schwarz, M. (2018). Gender- and education-related effects of financial literacy and confidence on financial wealth, *Journal of Economic Psychology*, doi: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2018.05.005>.

Barış, S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2): 13-38.

Bayram, S.S. (2015). Finansal Okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama, *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi C.:2 S.:2 Yıl:2015*, ss. 105-135.

Bernheim, B. Douglas - Garrett, Daniel M. (2003), “The Effects of Financial Education in The Workplace: Evidence from a Survey of Households”, *Journal of Public Economics*, 87(7-8), : 1487-1519.

Boz, D. (2019). Kütahya İlinde Bulunan Özel Eğitim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrenci Velilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 82, ss. 147-160.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 7. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Egemen, M.A. (2003). Dünyada ve Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemleri, *Tekstil İşveren*, Sayı 283, ss:42-44.

Er, B. & Çetintaş, M. (2018). İşçilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Bilgi, Tutum Ve Davranış Eksenli Bir Araştırma, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi Cilt 1 - Sayı 2*, ss. 61-71.

Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. & Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.: 14 - Sayı/No: 4, ss.113-126.

Ergün, B., Şahin, A. & Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık İşletme Bölümü Öğrencileri üzerine bir çalışma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Cilt:7 Sayı:34 Volume:7 Issue:34 Issn: 1307-9581 www.sosyalarastirmalar.com. ss. 847-864.

Gerek, S. & Kurt, A.A. (2011). Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenilirlik Çalışması, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Uludağ Journal of Economy and Society*, Cilt/Vol. XXX, Sayı/No. 1, 2011, pp. 59-73.

Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*, İstanbul: Hiperlink Yayınları,

Güler, E. & Tunahan, H. (2017). Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Bilimi Dergisi (JOBS)*, 2017; 5(3): 79-104. DOI: 10.22139/jobs.323261.

Holzmann, R. (2010). Bringing Financial Literacy and Education to Low and Middle Income Countries: The Need to Review, Adjust and Extend Current Wisdom, p 2, *World Bank Social Protection Discussion Paper*, No 56501.

Huston, J.S. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, Vol.44, No:2, 296-316. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>.

Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5.Baskı., Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Korkmaz, E., Akgeyik, T., Yılmaz, B.E., Oktayer, N., Susam, N., & Şeker, M. (2007). *Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik*, İstanbul: İTO Yayınları.

Lu, J.T. & Tang, N. (2015). Social interaction Effects and Individual Portfolio Choice: Evidence from 401(k) Pension Plan Investors, *Mimeo*. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1921431.

Lusardi, A., & Tufano, P. (2008). *Debt Literacy, Financial Experiences and Overindebtedness*, .. Cambridge: National Bureau of Economic Research Inc.

Lusardi, A., & Mitchell, S.O. (2008). *Planning and Financial Literacy: How do Women Fare?*, Working Paper, 13750.

Leora, K., Annamaria, L., & Georgios, A.P. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis, *Journal of Banking & Finance*, 37(10), 3904-3923.

Onur, N., & Nazik, M.H. (2014). Öğretmenler İçin Bireysel Finans Alanında Finansal Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi (FTÖ): Geçerlik Ve Güvenilirlik Çalışması, *Vocational Education*, 9(4), 90-99.

Sabri, M.F., & Macdonald, M. (2010). Savings Behaviour and Financial Problems Among College Students: The Role of Financial Literacy Malaysia, *Cross- Cultural Communication*, 6(3), 2010: 103-110.

Sarıgül, H. (2015). Finansal Okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği geliştirme, geçerlilik ve güvenilirlik, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13 Sayı:1 (Ocak 2015)-Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/JMER408>.

Sekita, S. (2011). Financial literacy and retirement planning in Japan, *Journal of Pension, Economics & Finance*, 10(4), 637-656.

Sevim, N., Temizel, F., & Sayılır, Ö. (2012). The Effects of Financial Literacy on The Borrowing Behaviour of Turkish Financial Consumers, *International Journal of Consumer Studies*, 36(5): 573-579.

Shaari, N.A., Hasan, N. A., Mohamed, R. K. M. H., & Sabri, M. A. J. M. (2013). Financial Literacy: A Study Among The University Students, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, Vol 5, No:2, pp. 279-299.

Şahin, M., & Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 77-103.

Şener, O., & Akın, F. (2010). Özel Emeklilik Fonları Ve Türkiye'de Bireylerin Bireysel Emeklilik Sistemine Giriş Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *MU İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 291-321.

Taft, M.K., Hosein, Z.Z., Mehrizi, S.M.T., & Roshan, A. (2013). The Relation between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns, *International Journal of Business and Management*, Vol. 8, No. 11; 2013 ISSN 1833-3850 E-ISSN 1833-8119 8(11), 63-75.

Thung, C.M., Kai, C.Y., Nie, F.S., Chiun, L.W. & Tsen, T.C. (2012). *Determinants of saving behaviour among the university students in Malaysia*. Petaling Jaya: Universiti Tunku Abdul Rahman Faculty of Business and Finance Department of Commerce and Accountancy.

Ünal, S., Düğger, Y.S. & Söylemez, C. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C, 1, 10, ss. 31-52.

Yıldız, C.F. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Durumunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ocak/2018, ss. 115-136.

Worthington, C.A. (2006). Predicting Financial Literacy in Australia, *Financial Services Review*, 15(1), pp. 59-79.

www.emekli.gov.tr (Erişim Tarihi 29.05.2019).